

ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ SPECIAL ARTICLE

Δωρεές και εθνικό σύστημα υγείας την εποχή της πανδημίας COVID-19

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 σημαντική υπήρξε η συμβολή των δωρεών προς το ελληνικό Εθνικό Σύστημα Υγείας. Στο άρθρο παρουσιάζονται οι δωρεές που πραγματοποιήθηκαν στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης (ΠΓΝΘ) «ΑΧΕΠΑ», το οποίο ορίστηκε Βασικό Νοσοκομείο Αναφοράς για τη Μακεδονία και τη Θράκη και έχει επιλεγεί ως μελέτη περίπτωσης (case study). Από τις 157 αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του ιδρύματος για το χρονικό διάστημα Απριλίου-Ιουνίου 2020, που αναρτήθηκαν στο ηλεκτρονικό πρόγραμμα της «Δι@υγείας», προκύπτει ότι οι δωρητές προέρχονται από το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, αποδεικνύοντας ότι η αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 θεωρήθηκε υπόθεση όλων. Η πλειονότητά τους αφορούσε σε εταιρείες και επιχειρήσεις (98), ενώ δεν λείπουν τα οργανωμένα σύνολα και οι ιδιώτες. Επίσης, το ύψος των δωρεών για το συγκεκριμένο τρίμηνο υπερέβη τα 2 εκατομμύρια € (2.154.613,58 €), ποσό που ισοδυναμεί με το 4,7% του ετήσιου προϋπολογισμού του νοσηλευτικού ιδρύματος, ενώ τα είδη των δωρεών ποικίλλουν, με κυριότερο τον ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό (1.892.434 €) και τον εξοπλισμό πρώτης ανάγκης (176.182,78 €). Οι δωρεές στο ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» κινήθηκαν προς δύο βασικές κατευθύνσεις, στοχεύοντας αφ' ενός στην ενίσχυση του νοσοκομειακού εξοπλισμού για την καλύτερη περίθαλψη των ασθενών και αφ' ετέρου στη στήριξη των εργαζομένων.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις αρχές του 2020 η Ελλάδα κλήθηκε να αντιμετωπίσει τη διασπορά του κορωνοϊού SARS CoV-2, ο οποίος ξεκίνησε από την πόλη Wuhan της επαρχίας Hubei στην Κίνα,^{1,2} ενώ γρήγορα έλαβε διαστάσεις πανδημίας, πλήττοντας τις περισσότερες χώρες του πλανήτη.^{3,4} Ο ιός SARS CoV-2 εντάσσεται στην ομάδα των κορωνοϊών, οι οποίοι προκαλούν συνήθως αναπνευστικές λοιμώξεις στον άνθρωπο και στα ζώα με ποικίλη σοβαρότητα. Η ιδιαιτερότητα του νέου κορωνοϊού έγκειται στο γεγονός ότι είναι στέλεχος που απομονώθηκε για πρώτη φορά στον άνθρωπο, προκαλώντας τη νόσο COVID-19,^{5,6} για την οποία δεν υπάρχουν ακόμη εγκεκριμένες θεραπείες.

2. COVID-19 ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΥΓΕΙΑΣ

Για την αποτελεσματική διαχείριση της έκτακτης κατάστασης που δημιουργήθηκε, ελήφθησαν από την ελληνική πολιτεία μια σειρά μέτρων που στόχευαν τόσο στην πρό-

ληψη και στην αποφυγή του συγχρωτισμού όσο και στη φροντίδα των νοσοούντων.^{7,8} Παράλληλα, στη συνεδρίαση του Κεντρικού Συμβουλίου Υγειονομικών Περιφερειών (ΚΕΣΥΠΕ), που έλαβε χώρα στις 27 Ιανουαρίου του 2020, παρουσιάστηκε το σχέδιο δράσης του Υπουργείου Υγείας και του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ) για την αντιμετώπιση πιθανού κρούσματος κορωνοϊού στην Ελλάδα, ενώ ορίστηκαν τα δημόσια νοσοκομεία αναφοράς για τον κορωνοϊό σε όλη τη χώρα.⁹

Στο πλαίσιο αυτό, για τη βόρεια Ελλάδα –και συγκεκριμένα για την 3η Υγειονομική Περιφέρεια (ΥΠΕ) Μακεδονίας και την 4η ΥΠΕ Μακεδονίας και Θράκης– ορίστηκε ως Βασικό Νοσοκομείο Αναφοράς το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης (ΠΓΝΘ) «ΑΧΕΠΑ», με αναπληρωματικά το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο της Αλεξανδρούπολης και το Γενικό Νοσοκομείο της Πτολεμαΐδας «Μποδοσάκειο».¹⁰ Μάλιστα, στο ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» νοσηλεύτηκε το πρώτο επιβεβαιωμένο θετικό περιστατικό της νόσου στην Ελλάδα, με προέλευση πληττόμενη περιοχή της βόρειας Ιταλίας, στις 26 Φεβρουαρίου του 2020.^{11,12}

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2021, 38(1):128–134
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2021, 38(1):128–134

Μ.Ν. Κιοφιντζόγλου,¹
Δ. Τσαλικάκης,¹
Π. Παντελιάδης,²
Σ. Βουτσίδου¹

¹Κεντρική Υπηρεσία, 4η Υγειονομική
Περιφέρεια Μακεδονίας και Θράκης,
Θεσσαλονίκη

²Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο
Θεσσαλονίκης «ΑΧΕΠΑ», Θεσσαλονίκη

Donations and the National Health
System in the era of COVID-19

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου

COVID-19
Δωρεές
Εθνικό σύστημα υγείας
Ιατροτεχνολογικός εξοπλισμός
Υπηρεσίες υγείας

Υποβλήθηκε 14.8.2020
Εγκρίθηκε 28.8.2020

3. ΔΩΡΕΕΣ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ «ΑΧΕΠΑ»

Η πανδημία της COVID-19 έθεσε σε δοκιμασία τις αντοχές του ελληνικού Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), προκαλώντας παράλληλα ένα κύμα δωρεών για τη στήριξη του. Στο άρθρο παρουσιάζονται οι δωρεές που προσφέρθηκαν προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ», το οποίο υπήρξε Βασικό Νοσοκομείο Αναφοράς για τον κορωνοϊό στις περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης και για τον λόγο αυτόν έχει επιλεγεί ως μελέτη περίπτωσης (case study). Μελετήθηκαν οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) του εν λόγω νοσηλευτικού ιδρύματος, που αποτελεί το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων σε νοσοκομειακό επίπεδο και το οποίο βάσει των αρμοδιοτήτων του, όπως αυτές ορίζονται με τις διατάξεις του Ν 3329/2005 (ΦΕΚ 81/Α/4.4.2005), αποφασίζει μεταξύ άλλων για την αποδοχή δωρεών και κληροδοτημάτων υπέρ του νοσοκομείου.¹³ Το ΔΣ είναι το οργανωτικό σώμα με την τελική ευθύνη για όλες τις αποφάσεις και βρίσκεται στην κεφαλή της επίσημης οργανωτικής διάρθρωσης των ιδρυμάτων.¹⁴

Το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα έχει ως αφετηρία τον Απρίλιο του 2020 καθώς τότε άρχισαν οι συνεδριάσεις του ΔΣ, που συστάθηκε εκ νέου μετά τη λήξη της θητείας του, και ολοκληρώνεται τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Οι αποφάσεις του ΔΣ για το συγκεκριμένο τρίμηνο αντλήθηκαν από το ηλεκτρονικό διαδικτυακό πρόγραμμα της «Δι@υγείας», που υλοποιείται στο πλαίσιο της διαφάνειας και της ανοικτής ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και στο οποίο αναρτώνται υποχρεωτικά βάσει του Ν 3861/2010 (ΦΕΚ 112/Α/13.7.2010) οι πράξεις και οι αποφάσεις όλων των φορέων του δημόσιου τομέα –συμπεριλαμβανομένων και των οργανισμών υγείας– προκειμένου να καταστούν εκτελεστές,¹⁵ όπου είχαν καταχωρηθεί στο θεματικό πεδίο των δωρεών-επιχορηγήσεων. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε αντιπαραβολή των συλλεγόμενων στοιχείων με τις διοικητικές και τις οικονομικές υπηρεσίες του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ». Προηγήθηκε ανασκόπηση της ελληνικής και της διεθνούς βιβλιογραφίας, με τη χρήση ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών και έγκυρων βάσεων δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης πρόσφατες οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και διεθνών οργανισμών, τα δελτία τύπου που εκδόθηκαν από το ελληνικό Υπουργείο Υγείας καθώς και τα φύλλα των εφημερίδων της ελληνικής κυβέρνησης (ΦΕΚ), στα οποία δημοσιεύτηκε η σχετική με το θέμα νομοθεσία.

Πιο συγκεκριμένα, το χρονικό διάστημα Απριλίου–Ιουνίου του 2020 πραγματοποιήθηκαν από το ΔΣ του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» οκτώ τακτικές συνεδριάσεις, στις οποίες εγκρίθηκαν συνολικά 157 θέματα αποδοχής δωρεών προς το νοσηλευτικό ίδρυμα. Μάλιστα, είναι αξιοσημείωτο ότι οι

τέσσερις από αυτές πραγματοποιήθηκαν τον μήνα Απρίλιο σε εβδομαδιαία βάση, διεκπεραιώνοντας την πλειονότητα των εξεταζόμενων θεμάτων (120 θέματα, συνολικής αξίας 1.974.971,78 €), γεγονός που καταδεικνύει την κρισιμότητα της κατάστασης αλλά και την αμεσότητα στην αντιμετώπισή της.

Επίσης, το ύψος των δωρεών για το συγκεκριμένο τρίμηνο υπερέβη τα 2 εκατομμύρια €, φθάνοντας τα 2.154.613,58 €. Στο ποσό αυτό δεν έχουν υπολογιστεί 67 αποφάσεις του ΔΣ που δεν ήταν κοστολογημένες και αφορούσαν κυρίως σε δωρεές τροφίμων, αλλά και ειδών ιματισμού.

4. ΕΙΔΗ ΔΩΡΕΩΝ

Τα είδη των δωρεών, που προσφέρθηκαν προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ», χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία. Η συντριπτική πλειοψηφία των δωρεών (ποσοστό 88%) αφορούσε σε ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό, η αξία του οποίου υπολογίζεται σε 1.892.434 €, καθώς και εξοπλισμό πρώτης ανάγκης για τη διαχείριση της τρέχουσας πανδημίας της COVID-19, αξίας 176.182,78 €. Στον ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό, που δωρίστηκε, περιλαμβάνονται ηλεκτρικές κλίνες και κλίνες μονάδων εντατικής θεραπείας (ΜΕΘ) είτε μονάδων αυξημένης φροντίδας (ΜΑΦ), monitor παρακολούθησης ασθενών, υπέρηχοι, καρδιογράφοι, απινιδωτές, εξεταστικές κλίνες, ηλεκτρονικοί υπολογιστές και διαγνωστικές οθόνες, κλίνες νοσηλείας με στρώματα και κομοδίνα, μηχανήματα κλιματισμού και εξαερισμού, θάλαμοι νηματικής ροής και βιοασφάλειας, θάλαμος αρνητικής πίεσης, εργαστήριο βιολογικής ασφάλειας, καθώς και πλήρες monitor μεταφοράς διασωληνωμένων ασθενών. Αντίστοιχα, στον εξοπλισμό πρώτης ανάγκης περιλαμβάνονται φορεία, αναπνευστήρες, πιεσόμετρα, ανέπαφα θερμόμετρα, συσκευές αποστείρωσης αέρα, συσκευές άπνοιας, φίλτρα και συστήματα απολύμανσης, στηθοσκόπια, οξύμετρα, υλικά τραχειοστομίας για τη ΜΕΘ, αντιδραστήρια, αμαξίδια μεταφοράς ασθενών, τροχήλατες ηλεκτρικές αναρροφήσεις και τροχήλατο καρότσι φαρμάκων.

Σημαντικός υπήρξε επίσης ο εφοδιασμός του νοσοκομείου με μέσα ατομικής προστασίας (ΜΑΠ), αξίας 71.567,74 €. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται ολοπρόσωπες μάσκες και ασπίδες προσώπου, μάσκες μίας χρήσης είτε υφασμάτινες πλενόμενες, γάντια, ποδονάρια, ιατρικές ολόσωμες στολές, προστατευτικές φόρμες, προστατευτικά γυαλιά και κράνη, προσωπίδες, κράνη μη επεμβατικού αερισμού (κορωνοϊού), σκούφιες, αντισηπτικά, απολυμαντικά, γάζες, καθώς και set κοστουμιών (παντελόνι-μπλούζα για ΜΕΘ και Αναισθησιολογίας).

Εκτός από τα παραπάνω, στο νοσοκομείο δώρισαν και

διάφορα άλλα είδη με υπολογιζόμενη αξία 11.869,06 €, όπως χαρτοκιβώτια νοσοκομειακών αποβλήτων, ακουστικά handsfree, κρέμες χεριών, βαφές τοίχου, βιβλία, κάδοι, κουτιά inox, τροχήλατα καρότσια, ψυγεία, ψυγειοκαταψύκτες, αερόστρωμα κατάκλισης, άγαλμα, καθώς και συσκευές τεχνολογίας και οικιακής χρήσης όπως πλυντήρια πιάτων, τοστιέρες, καφετιέρες, βραστήρες, σκουπάκια, φούρνοι μικροκυμάτων, τηλεοράσεις, κλιματιστικά, συσκευές σταθερών τηλεφώνων, web cameras και tablets. Στις λοιπές παροχές, αξίας 2.560 €, συγκαταλέγονται υπηρεσίες ανακαίνισης, υπηρεσίες σίτισης, μεταφορά ειδών είτε αεραγωγών λήψης νωπού αέρα, καθώς και ηλεκτρολογικός εξοπλισμός.

Από την άλλη πλευρά, στις δωρεές που δεν έχουν κοστολογηθεί ανήκουν τα τρόφιμα και τα είδη ιματισμού. Στην κατηγορία των τροφίμων περιλαμβάνονται σαλάτες, φρουτοσαλάτες, ατομικά γεύματα, χυμοί και εμφιαλωμένα νερά, κατεψυγμένα λαχανικά, κονσέρβες, ελαιόλαδο, μέλι και άλλα μελισσοκομικά προϊόντα, βασιλικός πολτός, χαλβάς, σοκολατάκια και γλυκά. Στα είδη ιματισμού περιλαμβάνονται σεντόνια, κουβέρτες, μοκέτες, μαξιλάρια, μπουρνούζια, πετσέτες, μαξιλαροθήκες και παπλωματοθήκες.

Η πιο εμβληματική δωρεά που έγινε στο νοσοκομείο προερχόταν από την εταιρεία ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΑΕ και αφορούσε σε ένα πλήρως αυτοματοποιημένο σύστημα μοριακής διάγνωσης SARS-CoV2 (NeuMoDx 96 Molecular System), καθώς και 5.000 αντιδραστήρια, μαζί με 2.000 tests αντιδραστηρίων μοριακής ανίχνευσης SARS-CoV-2, συνολικής αξίας 579.543 € (4η συνεδρίαση/15.4.2020, θέμα 25ο, αριθμός διαδικτυακής ανάρτησης [ΑΔΑ]: 6ΑΡΒ469064-2Δ5 και 11η συνεδρίαση/25.6.2020, θέμα 12ο, ΑΔΑ: ΩΩΩΩ469064-ΑΔ2). Συνολικά, τα ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ, μια μετοχική εταιρεία με τη συμμετοχή τόσο του κράτους όσο και ιδιωτών, αποφάσισαν να δωρίσουν 8 εκατομμύρια € στο ΕΣΥ.¹⁶

Αντίστοιχα, η δωρεά που ξεχώρισε για την καινοτομία της και την αξιοποίηση της τεχνολογίας προερχόταν από το Εργαστήριο Νανοτεχνολογίας LTFN του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το εν λόγω εργαστήριο βρίσκεται σε συνεργασία με τις εταιρείες Νανοϊατρικής ΒL Nanobiomed και Νανοτεχνολογίας Organic Electronic Technologies, αποτελώντας μέρος ενός ευρύτερου τεχνολογικού οικοσυστήματος στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Μετά το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 προσανατολίστηκε στην παραγωγή νέων προϊόντων που περιλαμβάνουν 3D μάσκες με νανοφίλτρα, ασπίδες προστασίας με νανοϋλικά και spray νανοϋλικών, με στόχο την αποτελεσματική προστασία του υγειονομικού προσωπικού της χώρας. Όπως επισημαίνεται στη συνημμένη επιστολή, «τις πρώτες μάσκες και ασπίδες νανοτεχνολογίας διεθνώς με αντιική προστασία, που παρήχθησαν με τη μέθοδο 3D εκτύπωσης, προηγμένα υλικά και διαδικασίες νανοτεχνολογίας, για την προστασία

του υγειονομικού προσωπικού σας, απέναντι στον αόρατο νανο-διαστάσεων εχθρό, τις προσφέρουμε ως δωρεά και ως αναγνώριση του υψηλού έργου που επιτελείται στο Κέντρο Αναφοράς Κορωνοϊού του Νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ. Όλα τα προϊόντα (15 μάσκες και 75 νανοφίλτρα πολλαπλής χρήσης, και 15 ασπίδες προστασίας προσώπου) και υλικά της δωρεάς έχουν αποστειρωθεί και συσκευαστεί με βάση όλους τους κανόνες υγειονομικής αποστείρωσης. Ως διευθυντής του Εργαστηρίου Νανοτεχνολογίας LTFN, αισθάνομαι υπερήφανος γιατί η νανοτεχνολογία και η Νανοϊατρική, την οποία υπηρετώ 30 έτη, έχει λάβει θέση μάχης κατά της πανδημίας που βιώνει σήμερα όλη η ανθρωπότητα. Με ιδιαίτερη εκτίμηση και σεβασμό για το προσφερόμενο έργο σας, εύχομαι Καλό Πάσχα και Καλή Ανάσταση σε σας και το προσωπικό του ΑΧΕΠΑ» (5η συνεδρίαση/30.4.2020, θέμα 102ο, ΑΔΑ: ΩΞ3Θ469064-TBB).

Καθώς ο εορτασμός του Ορθόδοξου Πάσχα επισκιάστηκε από την πανδημία του κορωνοϊού, δεν έλειψαν και οι δωρεές με συμβολική σημασία. Στο πλαίσιο αυτό η AS Company AE, μια ιδιωτική εταιρεία που δραστηριοποιείται στον τομέα της κατασκευής και εμπορίας παιδικών παιχνιδιών, μαζί με τη δωρεά 700 ιατρικών ολόσωμων στολών, προχώρησε στην αποστολή πασχαλινών λαμπάδων για τις οικογένειες του προσωπικού της ΜΕΘ του Νοσοκομείου (5η συνεδρίαση/30.4.2020, θέμα 87ο, ΑΔΑ: 9ΟΥΒ469064-860). Επίσης, η εταιρεία Puratos Ελλάς ΑΕΒΕ, η οποία δραστηριοποιείται στον χώρο της ζαχαροπλαστικής, προσέφερε ατομικές συσκευασίες με τσουρέκι και σοκολατάκια για το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό των ΜΕΘ του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» (5η συνεδρίαση/30.4.2020, θέμα 100ο, ΑΔΑ: Ψ2Ρ1469064-4ΟΨ).

5. ΔΩΡΗΤΕΣ

Οι δωρητές του νοσοκομείου αντιπροσωπεύουν το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας. Η πλειονότητά τους είναι εταιρείες και επιχειρήσεις (98), οι οποίες ωστόσο δεν προέρχονται αποκλειστικά από τον χώρο της υγείας αλλά εκπροσωπούν όλο το φάσμα της επιχειρηματικής δραστηριότητας, συνδράμοντας το ποσό του 1.287.907,62 € με τις δωρεές τους. Στους δωρητές περιλαμβάνονται επίσης ιδρύματα κάθε είδους, δημόσια και ιδιωτικά, όπως εκπαιδευτήρια, τράπεζες, ιδιωτικές κλινικές, φιλανθρωπικά ιδρύματα και οργανισμοί κοινής ωφελείας, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (16), που προσέφεραν δωρεές αξίας 529.330 €. Ακόμη, αισθητή είναι η συμμετοχή συλλόγων και συνεταιρισμών (26) που προχώρησαν σε δωρεές ύψους 122.344,96 €, καθώς και απλών πολιτών (17), οι οποίοι έλαβαν την πρωτοβουλία ως ιδιώτες και έσπευσαν να στηρίξουν τις προσφερόμενες υπηρεσίες υγείας του νοσοκομείου, αλλά και το προσωπικό που το υπηρετεί, με δωρεές αξίας 215.031 €.

Ειδικά οι εταιρείες συνδέουν τις δωρεές τους προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» με την κοινωνική τους ευθύνη. Αξιοσημείωτο παράδειγμα προς αυτή την κατεύθυνση συνιστά η εταιρεία καλλυντικών CREAMTEAM ABEE – DUST+CREAM, της οποίας η Marketing Director ενημερώνει με επιστολή της ότι «η εταιρεία τους επιθυμεί, μέσω του προγράμματος εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, να προχωρήσει σε δωρεά 2.000 χειρουργικών μασκών προς το νοσοκομείο» (συνεδρίαση 5η/30.4.2020, θέμα 98ο, ΑΔΑ: Ω2ΠΒ469064-Ο17). Το ίδιο ισχύει και για την εταιρεία τροφίμων Urfield Hellas, η οποία αποφάσισε ως κίνηση κοινωνικής ευθύνης να προβεί σε δωρεά 1.200 L ελαιολάδου προς όλες τις νοσοκομειακές μονάδες που λειτουργούσαν ως κέντρα αναφοράς του κορωνοϊού, μεταξύ αυτών και στο ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» (συνεδρίαση 5η/30.4.2020, θέμα 94ο, ΑΔΑ: ΩΘ9Ψ469064-ΘΓ8).

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η επιστολή του επικεφαλής του ΟΜΙΛΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ «ΣΑΜΑΡΑΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ», εταιρείας που παρέχει τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες στον χώρο της βιομηχανίας. Στο πλαίσιο της ανθρωποκεντρικής φιλοσοφίας του ομίλου και της εταιρικής ευθύνης, η εταιρεία προχώρησε στη δωρεά προς το νοσοκομείο 800 L απολυμαντικού υγρού. Όπως προκύπτει από τη σχετική επιστολή, σημαντικό ρόλο για την επιλογή του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» ως νοσοκομείου της δωρεάς διαδραμάτισε και η ιδιαίτερη σχέση που διατηρεί με αυτό ο ιδιοκτήτης της εταιρείας, ο οποίος είναι ταυτόχρονα και πρόεδρος του Τμήματος 601 ΑΧΕΠΑ – Κωνσταντινούπολη (συνεδρίαση 11η/25.6.2020, θέμα 7ο, ΑΔΑ: ΩΡΙΝ469064-ΧΕΞ).

6. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΔΩΡΕΩΝ

Για την αποδοχή των δωρεών που προσφέρθηκαν προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» και την καλύτερη δυνατή αξιοποίησή τους στο πλαίσιο της εύρυθμης λειτουργίας του νοσηλευτικού ιδρύματος, ορίστηκε πενταμελής Επιτροπή Εργασίας για την αξιολόγησή τους ώστε να καλυφθούν οι έκτακτες ανάγκες που προκύπτουν από τη λήψη ατομικών ή συλλογικών μέτρων προστασίας, αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης της COVID-19, νοσηλείας και θεραπείας των ασθενών (απόφαση Διοικητή υπ' αριθμ. 424/7.4.2020, ΑΔΑ: ΩΔ8Τ469064-ΡΩΞ). Η Επιτροπή απαρτιζόταν από τον διευθυντή της Ιατρικής Υπηρεσίας του Νοσοκομείου, τον υπεύθυνο καθηγητή Λοιμώξεων, τη διευθύντρια Αναισθησιολογίας, τον διευθυντή των Τεχνικών Υπηρεσιών και τον προϊστάμενο της Υποδιεύθυνσης Οικονομικού. Στα καθήκοντα της Επιτροπής ήταν και η σύνταξη πρακτικών, με τα οποία διατύπωνε την εισήγησή της προς το ΔΣ του ιδρύματος.

Στο έργο της συνεπικουρούνταν από το Επιστημονικό Συμβούλιο του Νοσοκομείου, που συνιστά το κατ' εξοχήν

γνωμοδοτικό όργανο σε θέματα ιατρονοσηλευτικής φροντίδας και φαρμακευτικής αγωγής, καθώς και σε ζητήματα ερευνητικού, εκπαιδευτικού και ευρύτερα επιστημονικού χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, τα έγγραφα των δωρητών κοινοποιούνταν προς τα αρμόδια τμήματα, τα εργαστήρια, τις κλινικές και τις υπηρεσίες του νοσοκομείου για ενημέρωσή τους και πρωτίστως για την εξασφάλιση της σύμφωνης γνώμης των προϊσταμένων τους.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα και η ασφάλεια, οι δωρεές που αφορούσαν σε τρόφιμα συνοδεύονταν από τα κατάλληλα πιστοποιητικά ποιότητας και ασφάλειας τροφίμων, τα οποία παραδίδονταν στην προϊσταμένη του Τμήματος Διατροφής. Αντίστοιχα πιστοποιητικά ασφάλειας κατατίθεντο στον προϊστάμενο του Τμήματος Βιοϊατρικής Τεχνολογίας για τον ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό που προσφερόταν στο νοσοκομείο, από κοινού με εγχειρίδια χρήσης και γραπτό χρόνο εγγύησης.

Καθώς η θητεία του ΔΣ είχε λήξει και ως εκ τούτου δεν διενεργούνταν συνεδριάσεις τον μήνα Μάρτιο, οι δωρεές προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» έγιναν αποδεκτές με αποφάσεις Διοικητή για το χρονικό διάστημα από 18.3.2020–27.3.2020 δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 7 του Ν 3329/2005, σύμφωνα με τις οποίες ο Διοικητής του Νοσοκομείου έχει μεταξύ άλλων «την ευθύνη της οργάνωσης, συντονισμού, ελέγχου και εύρυθμης λειτουργίας όλων των υπηρεσιών του Νοσοκομείου». Οι αποφάσεις αυτές στη συνέχεια επικυρώθηκαν και εγκρίθηκαν κατά την πρώτη συνεδρίαση που πραγματοποιήσε το νεοσύστατο ΔΣ του νοσηλευτικού ιδρύματος.

Η συγκεκριμένη διαδικασία που ακολουθήθηκε με τον χαρακτήρα του κατεπείγοντος, προκρίθηκε σε συνεννόηση με την 4η ΥΠΕ Μακεδονίας και Θράκης, στην αρμοδιότητα της οποίας ανήκει το Νοσοκομείο. Προηγήθηκε το υπ' αριθμ. πρωτ. 2627/22.1.2020 ηλεκτρονικό μήνυμα (αριθμ. πρωτ. του Νοσοκομείου 3007/23.1.2020) της 4ης ΥΠΕ με θέμα: «Εκκρεμότητες λόγω έλλειψης ΔΣ», σύμφωνα με το οποίο «προκειμένου να μην τεθεί σε κίνδυνο η υγεία των ασθενών από τυχόν ελλείψεις απαραίτητων υλικών, φαρμάκων και υπηρεσιών που ενδεχομένως να προκύψουν από εγκρίσεις οι οποίες απαιτούνται, εντέλλεστε να προχωρήσετε άμεσα σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες-διαδικασίες με αποφάσεις του Διοικητή, οι οποίες στη συνέχεια θα επικυρωθούν από το ΔΣ μόλις αυτό συσταθεί».

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα ευρήματα από τη μελέτη των δωρεών προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ», η αντιμετώπιση της πανδημίας της COVID-19 στην Ελλάδα θεωρήθηκε συλλογική υπόθε-

ση της κοινωνίας των πολιτών, η οποία στάθηκε αρωγός του ΕΣΥ της χώρας δημιουργώντας μια αμφίδρομη σχέση αλληλεπίδρασης. Γενικότερα, η ιστορία του ευεργετισμού στην Ελλάδα έχει μακρά παράδοση και συνδέεται άρρηκτα με τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους στις αρχές του 19ου αιώνα. Εδαφικά μικρή και οικονομικά ευάλωτη, η Ελλάδα στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στις δωρεές εύπορων Ελλήνων της διασποράς, οι οποίοι πρόσφεραν αφειδώς τη βοήθειά τους, αναλαμβάνοντας την οικοδόμηση μεγαλόπρεπων κτηρίων, όπως για παράδειγμα το Ζάππειο Μέγαρο στο κέντρο της Αθήνας, ή την προμήθεια πολεμικού εξοπλισμού, με κορυφαία την αγορά του περιφημου θωρηκτού «Αβέρωφ» που υπήρξε ο στυλοβάτης των ελληνικών επιτυχιών στη θάλασσα στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων.

Στις ημέρες μας, η πρόσφατη οικονομική κρίση που πέρασε η Ελλάδα και η αμαύρωση της διεθνούς εικόνας της φαίνεται ότι ευαισθητοποίησαν εκ νέου τους Έλληνες, οι οποίοι απέδειξαν έμπρακτα στην περίπτωση της πανδημίας της COVID-19 ότι η χώρα διαθέτει τόσο το ανθρώπινο δυναμικό όσο και τη θέληση, αλλά και την ευαισθησία για να επουλώσει τα τραύματά της. Στο πλαίσιο αυτό δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, αλλά και πλήθος από ιδιώτες, επώνυμους και ανώνυμους, έσπευσαν να στηρίξουν το ΕΣΥ. Από το πλήθος των δράσεων σε εθνικό επίπεδο αξίζει να αναφερθούν εκείνες των κοινωφελών ιδρυμάτων του Σταύρου Νιάρχου, αξίας 7,5 εκατομμυρίων €, ¹⁷ του Ωνάση, ¹⁸ του Ιωάννη Σ. Λάτση, ¹⁹ καθώς και της αεροπορικής εταιρείας Aegean, η οποία πρόσφερε δωρεάν αεροπορικά εισιτήρια στο ιατρικό, στο νοσηλευτικό και στο διοικητικό προσωπικό των νοσοκομείων αναφοράς για την COVID-19. ²⁰

Η ιστορία του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ», άλλωστε, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προσφορά στο Έθνος. Το νοσοκομείο ιδρύθηκε το 1951 ως αποτέλεσμα δωρεάς της ελληνοαμερικανικής αδελφότητας ΑΗΕΡΑΝΣ προς τον χειμαζόμενο ελληνικό λαό και την πόλη της Θεσσαλονίκης ειδικότερα, οι οποίοι μόλις είχαν εξέλθει από τον όλεθρο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τον αδελφοκτόνο εμφύλιο πόλεμο. Έκτοτε, το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» αποτελεί εμβληματικό σημείο αναφοράς του ευεργετισμού και της δημόσιας προσφοράς. Μέσα σε χρονικό διάστημα 3 μηνών οι δωρεές προς το νοσοκομείο υπερέβησαν τα 2.000.000 €, ποσό ιδιαίτερα υψηλό δεδομένου ότι, σύμφωνα με την 1η τροποποίηση του προϋπολογισμού του ιδρύματος για το οικονομικό έτος 2020, ο συνολικός προϋπολογισμός του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» είναι της τάξης των 87.000.000 €, με το όριο δαπανών τρέχοντος έτους να κυμαίνεται στα 45.000.000 € (απόφαση Υπουργού Υγείας υπ' αριθμ. πρωτ. Β2.α./Γ.Π. 25782/30.4.2020, ΑΔΑ: ΩΩ-ΠΝ465ΦΥΟ-ΒΔ8). Αυτό σημαίνει ότι το σύνολο των δωρεών, μέσα σε διάστημα ενός τριμήνου, ισοδυναμεί με το 4,7%

του ετήσιου προϋπολογισμού του Νοσοκομείου. Ο αριθμός είναι εντυπωσιακός, αν μάλιστα συνυπολογίσει κάποιος τον αριθμό και το ποσό των δωρεών προς το νοσηλευτικό ίδρυμα την περίοδο πριν από την εμφάνιση της COVID-19. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα αναρτημένα στοιχεία, τα οποία αντλήθηκαν από το ηλεκτρονικό πρόγραμμα «Δι@ύγεια», σε όλη τη διάρκεια του 2019 το σύνολο των δωρεών προς το ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ» ανήλθε σε 88, ύψους 64.773,83 €.

Την τονωτική ένεση των δωρεών προς το ΕΣΥ φαίνεται ότι ενθάρρυνε και η επίσημη πολιτεία, απλοποιώντας τις ακολουθούμενες διαδικασίες και θεσμοθετώντας οικονομικά κίνητρα. Πιο συγκεκριμένα, με τις διατάξεις της υπ' αριθμ. Α.1050 (ΦΕΚ 942/Β/20.3.2020) απόφασης του Υφυπουργού Οικονομικών και του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) προβλέφθηκε η απαλλαγή της καταβολής φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών στο πλαίσιο της πραγματοποίησης δωρεών, ²¹ ενώ με το άρθρο 10 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις» (ΦΕΚ 75/Α/30.3.2020) διευκολύνθηκε η άμεση αποδοχή των δωρεών από τους οργανισμούς υγείας, χωρίς να απαιτείται προγενέστερη έγκριση από τον Υπουργό Οικονομικών. ²²

Οι δωρεές κινήθηκαν προς δύο βασικές κατευθύνσεις. Ο πρώτος άξονας αφορούσε στις νοσηλευτικές μονάδες και στόχευε στην ενίσχυση του νοσοκομειακού εξοπλισμού για την καλύτερη περίθαλψη των ασθενών και ειδικά των παιδιών, των ευπαθών ομάδων, αλλά και των χρονίως πασχόντων, όπως νεφροπαθών, καρδιοπαθών ή ογκολογικών ασθενών. Η συντριπτική πλειοψηφία των δωρεών σχετιζόταν με παροχή ακριβού ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, αξίας 1.892.434 €, προικοδοτώντας το νοσοκομείο και τις δομές του και απελευθερώνοντας ιδρυματικούς πόρους. Το εν λόγω γεγονός καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένης της οικονομικής κρίσης που έπληξε τη χώρα τα προηγούμενα έτη και η οποία επηρέασε αναπόφευκτα και τις υπηρεσίες υγείας. ^{23,24}

Ο δεύτερος άξονας αφορούσε στο έμφυχο δυναμικό των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, αποσκοπώντας στη στήριξη των επαγγελματιών υγείας και ειδικά του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού και των εργαζομένων στις ΜΕΘ και Αναισθησιολογίας, καθώς και στο τμήμα επειγόντων περιστατικών (ΤΕΠ). Πολλές επιστολές δωρητών περιείχαν ευχές και μηνύματα συμπαράστασης προς τους εργαζόμενους του Νοσοκομείου για ψυχολογική ενίσχυση στη δύσκολη αποστολή τους. Σε επιστολή του Συλλόγου Δικαστικών Επιμελητών του Εφετείου Θεσσαλονίκης αναφέρεται η πρόθεση δωρεάς προς το νοσοκομείο υγειονομικού υλικού

(1.000 μάσκες προσώπου και 1.000 γάντια, συνολικής αξίας 1.000 €), «ως ελάχιστο δείγμα εκτίμησης και ευγνωμοσύνης, σ' όλους εσάς της πρώτης γραμμής για το τεράστιο έργο που προσφέρετε αυτές τις δύσκολες ώρες κάτω από πρωτόγνωρες συνθήκες. Είθε να έχετε τη βοήθεια και τη χάρη του Θεού» (συνεδρίαση 8η/28.5.2020, θέμα 37ο, ΑΔΑ: 6BK0469064-N95).

Αυτό το πνεύμα της κοινωνικής κινητοποίησης και της ανιδιοτελούς προσφοράς εκφράστηκε με τον καλύτερο τρόπο σε επιστολή του Συλλόγου «Συζωή», ο οποίος αποτελείται από γονείς παιδιών που έχουν τύφλωση και πρόσθετες αναπηρίες, ενώ βασικοί του σκοποί είναι η ισότιμη εκπαίδευση και η κοινωνική ενσωμάτωσή τους, καθώς και η υποστήριξη τόσο των παιδιών όσο και των οικογενειών τους. Ο Σύλλογος πρόσφερε στο Νοσοκομείο ένα στηθοσκόπιο ενηλίκων Litmann Classic III 3M και 3

οξύμετρα δακτύλου Contec (συνεδρίαση 8η/28.5.2020, θέμα 36ο, ΑΔΑ: Ψ4Τ3469064-ΩΑΩ).

Με βάση τις παραπάνω επισημάνσεις, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η δοκιμασία της πανδημίας της COVID-19 υπήρξε ταυτόχρονα και μια αφορμή για επαναφορά στον δημόσιο διάλογο κοινωνικών συμπεριφορών και πρωτοβουλιών που έμοιαζαν λησμονημένες και εκτός εποχής.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστίες στις μόνιμες διοικητικές υπαλλήλους του ΠΓΝΘ «ΑΧΕΠΑ», κυρίες Φωστήρα Κυριακιδέλη και Μαρία Κασαράκη, για τη συμβολή τους στη συλλογή των δεδομένων, καθώς και στις οικονομικές υπηρεσίες του Νοσοκομείου, για την αντιπαράβολή των στοιχείων.

ABSTRACT

Donations and the National Health System in the era of COVID-19

M.N. KIOFINTZOGLOU,¹ D. TSALIKAKIS,¹ P. PANTELIADIS,² S. VOUTSIDOU¹

¹Central Services, 4th Regional Health Authority Macedonia and Thrace, Thessaloniki,

²"AHEPA" University General Hospital of Thessaloniki, Thessaloniki, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2021, 38(1):128–134

During the COVID-19 pandemic, the contribution of donations to the Greek National Health System has been important. This article presents the donations made to the "AHEPA" University General Hospital of Thessaloniki, which was designated the Basic Reference Hospital for Macedonia and Thrace and has been selected as a case study. The research material consisted of the decisions of the Board of Directors of the "AHEPA" University General Hospital of Thessaloniki, for the period April–June 2020, which were posted on the government online program "Clarity". From the 157 board decisions studied, it is apparent that the donors come from the whole of Greek society, with most being from companies (98), although many donations from social entities and individuals are recorded. Donations for the period studied exceeded two million € (2,154,613.58 €), an amount equivalent to 4.7% of the annual budget of the hospital. The types of donations vary, consisting mainly of medical equipment (1,892,434 €), and essential equipment (176,182.78 €). Tackling the COVID-19 pandemic was considered to be everyone's business. In this context, donations have taken two directions, aiming at strengthening hospital equipment to provide better care for patients and at supporting health professionals.

Key words: COVID-19, Donations, Greek National Health System, Health services, Medical equipment

Βιβλιογραφία

- HUANG C, WANG Y, LI X, REN L, ZHAO J, HU Y ET AL. Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet* 2020, 395:497–506
- ZU ZY, JIANG MD, XU PP, CHEN W, NI QQ, LU GM ET AL. Coronavirus disease 2019 (COVID-19): A perspective from China. *Radiology* 2020, 296:E15–E25
- HOLSHUE ML, DEBOLT C, LINDQUIST S, LOFY KH, WIESMAN J, BRUCE H ET AL. First case of 2019 novel coronavirus in the United States. *N Engl J Med* 2020, 382:929–936
- GIOVANETTI M, BENVENUTO D, ANGELETTI S, CICCOCCHI M. The first two cases of 2019-nCoV in Italy: Where they come from? *J Med Virol* 2020, 92:518–521

5. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Situation report-30. WHO, 2020. Available at: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200219-sitrep-30-covid-19.pdf>
 6. EUROPEAN CENTRE FOR DISEASE PREVENTION AND CONTROL. Coronavirus disease (COVID-19). ECDC, 2020. Available at: <https://www.ecdc.europa.eu/en>
 7. ΠΡΑΞΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ. Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. ΦΕΚ 64/Α/14.3.2020
 8. ΠΡΑΞΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ. Κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης. ΦΕΚ 68/Α/20.3.2020
 9. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ. Ορίστηκαν από τον Υπουργό Υγείας τα νοσοκομεία αναφοράς για τον κορωνοϊό σε όλη τη χώρα. Δελτίο Τύπου, Αθήνα, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-tyroy/press-releases/6648-oristhkan-apo-ton-yπουργo-ygeias-ta-nosokomeia-anaforas-gia-ton-koronaio-se-olh-th-xwra>
 10. ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ. Νοσοκομεία αναφοράς για κορωνοϊό. ΠΙΣ, Αθήνα, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://pis.gr/104406/%CE%BD%CE%BF%CF%83%CE%BF%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AC%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%BF%CF%81%CF%89%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CF%8C/>
 11. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ. Ενημέρωση διαπιστευμένων συντακτών υγείας από τον εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας για τον νέο κορωνοϊό καθηγήτη Σωτήρη Τσιόδρα. Δελτίο Τύπου, Αθήνα, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-tyroy/press-releases/6718-enhmerwsh-diapisteymenwn-syntaktwn-ygeias-apo-ton-ekproswpo-toy-yπουργeioy-ygeias-gia-to-neo-koronoio-kathghth-swthrh-tsiodra>
 12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ. Δήλωση Υπουργού Υγείας Βασίλη Κικιλία μετά την ολοκλήρωση της σύσκεψης στη Θεσσαλονίκη. Δελτίο Τύπου, Αθήνα, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-tyroy/press-releases/6720-dhlwsh-yπουργoy-ygeias-basilh-kikilia-meta-thn-oklhrwsh-ths-syskepshs-sth-thessalonikh>
 13. ΝΟΜΟΣ 3329/2005. Εθνικό Σύστημα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις. ΦΕΚ 81/Α/4.4.2005
 14. ΓΟΥΛΑ ΑΒ. *Διοίκηση και διαχείριση νοσοκομείου: Η ελληνική εμπειρία και πρακτική*. 2η έκδοση. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2007:23–25
 15. ΝΟΜΟΣ 3861/2010. Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο «Πρόγραμμα Διαύγεια» και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 112/Α/13.7.2010
 16. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ. 8 εκατομμύρια ευρώ προσφέρει ο όμιλος ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ για την ενίσχυση του Εθνικού Συστήματος Υγείας. Δελτίο Τύπου, Αθήνα, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.helpe.gr/media-center/press-releases/news-8-ekatommyria-eyrw-prosferei-o-omilos-ellhnika-petrelaia-gia-thn-enisxyshtoy-e8nikoy-systhmatos-ygeias>
 17. ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ. Διεθνής πρωτοβουλία δράσης για τον COVID-19. Διαθέσιμο στο: <https://www.snf.org/el/protoboulies/diethnis-protoboulia-drasis-gia-ton-covid-19/>
 18. ΙΔΡΥΜΑ ΩΝΑΣΗ. Το Ίδρυμα Ωνάση εξασφάλισε 13,5 εκατομμύρια προστατευτικές μάσκες για τη θωράκιση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού. Διαθέσιμο στο: <https://www.onassis.org/el/news/onassis-foundation-has-sourced-and-secured-135-million-protective-masks-shield-our-doctors-and-nurses>
 19. ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΗ Σ. ΛΑΤΣΗ. Δωρεά του Κοινοφελούς Ιδρύματος Λάτση στο Εθνικό Κέντρο Αιμοδοσίας. Διαθέσιμο στο: <https://www.latsis-foundation.org/ell/news/dwrea-toy-koinwfeloy-idrymatoslatshtsto-e8niko-kentro-aimodosias>
 20. AEGEAN. Στηρίζουμε το υγειονομικό προσωπικό της χώρας. Διαθέσιμο στο: https://el.aegeanair.com/milesandbonus/news/2020/miles_donation_medical_staff/
 21. ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ Α.1050. Καθορισμός διαδικασίας απαλλαγής ΦΠΑ στις παραδόσεις αγαθών και παροχές υπηρεσιών στο πλαίσιο πραγματοποίησης δωρεών σύμφωνα με την περίπτωση ιστ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του κώδικα ΦΠΑ (Ν 2859/2000-Α' 248). ΦΕΚ 942/Β/20.3.2020
 22. ΠΡΑΞΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ. Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις. ΦΕΚ 75/Α/30.3.2020
 23. ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ Κ, ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗ Τ, ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Μ. Οι επιπτώσεις της κρίσης στην υγεία και το σύστημα υγείας: Σκέψεις και δεδομένα για την ελληνική περίπτωση. *Αρχ Ελλ Ιατρ* 2018, 35(Συμπλ 1):9–16
 24. ΜΑΡΑΓΚΑΚΗ Α, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Θ, ΣΑΡΑΦΗΣ Π. Οι συνέπειες των πολιτικών λιτότητας στην υγεία των Ελλήνων στα χρόνια της οικονομικής κρίσης. *Αρχ Ελλ Ιατρ* 2019, 36:687–694
- Corresponding author:*
- S. Voutsidou, PO Box D1036, 570 01 Thermi, Thessaloniki, Greece
e-mail: svoutsidou@gmail.com; iakovos@hist.auth.gr